

A 48553

113
Gróf Teleki Pál

Programmbeszéde,

melyet Szeged első választó kerületének Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja alakuló és képviselőjelölő nagygyűlésén mondott el, Szegeden, a Tisza-szálló nagytermében 1919. év december havának 14. napján.

A 48553

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000226312

Hölgyeim és Uraim!

Igen tisztelt választó polgárok!

Őszinte szívből köszönöm Önöknek azt a bizalmat, amelyet velem szemben előlegeznek. Köszönettel és szívesen fogadom el a nekem felajánlott jelöltséget, elfogadom azért, mert Szeged városa ajánlotta azt fel. Nem voltam soha politikus, nem is szeretem ezt a mesterséget. Mikor képviselő voltam, akkor is inkább szociális és kulturális kérdésekkel foglalkoztam és soha igazán politikaiakkal. Nem is fogadtam volna el a jelöltséget a mostani körülmények között, ha nem Szeged város közönsége részéről jött volna a felszólítás, mert ez nekem — érzésem szerint — hazuról jött. Hazuról jött azért, mert amidőn otthonomból az oláhok, Pestről a kommunisták száműztek, külföldről hazajövet ez volt az első hely, hol ismét magyar földön találtam otthonot, úgy mint sok más száműzött velem együtt. Itt töltöttem azután 3 hónapot, amely idő alatt teljesen megtanultam a szegediekkel együtt érezni és mintegy szegedivé lettem; talán azért, mert ez a rövid pár hónap minden időnél többet, nagyobbbat jelentett úgy az országnak, mint az egyeseknek. Nagy történelmi idő volt, amely összeforrasztotta azokat, akik azt együtt élik át.

Hogy szegedivé lettem, s hogy nem mint idegen jöttem ide, azt azzal is dokumentálni akartam, hogy egyedül jöttem, a központból szokásos kíséret nélkül.

A párt főelvei.

Amikor augusztus elején, a szó legszorosabb értelmében elrepültem Szegedről, Pesten már egészen más, szabadabb légkört találtam. A nemzeti és keresztény lelkesedés ott szabadon nyilvánult meg és az ettől a lelkesedéstől áthatott csoportok egyike: legnagyobb részt tisztviselők, valamint a budapesti ellenforradalmat megindított csoport, megalkották a keresztény nemzeti pártot. Felszólítottak engem, hogy vállaljam el e pártnak elnökségét. És itt megakarom ismételni azt, amit, midőn ezt az elnökséget elvállaltam, programul tűztem ki, azt a két főfeltételt, amelyhez az

elnökség elfogadását kötöttem. Az első feltétel az volt, hogy a párt ne üzzön soha agresszív pártpolitikát, azaz ne tekintse csak tisztán a párt érdeket, különösen a testvérpártokkal szemben, amelyek szintén nemzeti és keresztény alapon állanak és ne felejtse el soha, hogy elsőik az ország érdekei, a nagy állandó érdekek és feladatok, a nemzeti eszme, a keresztény gondolat, amelyeknek a párt csak egyik kicsiny, részleges végrehajtója. A másik feltétel az volt, hogy sohase üzzön a párt személyi politikát, ne kösse az eszméket soha egyes személyekhez, mert a személyek mulandók, az eszméket pedig nem szabad a mulandóság veszélyének kitenni.

Mit jelent a keresztény és nemzeti gondolat?

Meg akarom most mondani azt, hogy minő tartalmat adok a pártunk nevében is megnyilatkozó két eszmének, a nemzetinek és a kereszténynek, amelyeket valójában egynek tartok és amelyeknek, hogy ez országban ismét megerősödjének, kitartó munkára van szüksége és pedig nemcsak a politika terén, de foglalkozásaink, a társadalmunk minden terén is. Amit oly hirtelen lattunk összeomlani, azt nem lehet ép oly hirtelen ismét felépíteni. Meg lehet teremteni azt, ami utoljára, mintegy egy csapásra bomlott meg és dőlt össze: a közrendet. Ezt vissza lehet rövid idő alatt és nagyjából állítani, de ahhoz, hogy ez a közrend összeomoljon és vele mindaz, amit védett, ahhoz egy hosszú előkészületre volt szükség. Hosszas évtizedek alatt rágta meg mindazt a destrukciónak férgé, lassanként pusztították ki a nemzeti érzést, lassanként szívták ki a keresztény erkölcsöt társadalmunkból. Ezeket ismét egész benső tartalmukkal helyreállítani éppen úgy csak évtizedes munkával és akaraterővel lehet. Ehhez munka, akaraterő és összetartás kell, ezt pedig csak a keresztény nemzeti eszme adhatja meg.

A nemzeti eszmét itt Szegeden kifejtteni azt hiszem teljesen szükségtelen, hiszen Szeged volt a nemzeti érzésnek messze világító egyetlen fáklyája a bolsevizmus szomorú napjaiban, az egyetlen kis sziget, ahol menedéket találtak azok, akik nem akarták ezt az eszmét, akik nem akarták a nemzetet veszni hagyni. Innen Szegedről indult ki a nemzeti érzés ujjaszületése a bolsevizmus után, mint ahogy Erdély tartotta ébren a nemzeti érzést a török hódoltság rettenetes neppusztításai idején. Hogy mi volt akkor Magyarországnak Szeged, azt megérkezésünk pillanatában éreztük csak valóban és mondhatom Önöknek, hogy sohasem fogom elfelejtetni azt az érzést, mely bennünket elfogott, amikor a Szeged-rókusi pályaudvaron megállva, ismét megláttuk az első magyar csendőrt, nemzeti színű jelvénnel és felvarrt csillagokkal.

A keresztény gondolat azonos a nemzeti gondolattal, mert a kereszténység gondolatából fakadt az ereje, hatalma, tehetsége,

akarata minden hősünknek, államférfiunknak, akinek a munkája és tevékenysége nemzetünknek több mint 900 esztendő óta keresztény mivoltú fennállásán közreműködött. Ebben a keresztény gondolatban alakult meg államunk, ez tette lehetővé megerősödését Európában, ez vitte diadalra a harcmezőn, ez szerzett neki tiszteletet a művelődés terein, ebben a gondolatban szereztünk magunknak dicsőséget Európa népei között, védtük őket a török ellen és voltunk műveltségüknek, a nyugati műveltségnek zászlóvivői a keleten. És bár sajnós, ma sem egyikért, sem másikért nem fizet nekünk hálájával Nyugat-Európa. És mégis csak ez a gondolat adhat nekünk bizodalmat a jövőre nézve. Ebben a gondolatban lettünk azzá, amik vagyunk és csak ebben a gondolatban fogjuk Európát meggyőzhetni tévedéséről, mert csak ebben a gondolatban fogjuk nemzeti egyéniségünket újra úgy kifejleszthetni, hogy ez a nemzeti egyéniség számottevő egyéniség legyen Európában. A keresztény valláserkölc gondolatában lehetünk csak egyek, és nélkülül a gondolat nélkül, nemcsak hogy szertehullunk, hanem le fogunk zuhanni ismét és ha ismét, akkor végleg is.

Az országot két tényező alkotja, a föld és az ember. A föld szempontjából minden megadatott országunknak, ami egységének záloga lehet. Országunk a leghatározottabb földrajzi és egyben gazdasági egység Európa szárazföldjén, ezért nem változtak határai egy ezredéven át, ezért tudjuk, és bizunk abban, hogy a változások ezentúl is csak oly mulandók és rövidek lehetnek, mint voltak eddig. De a föld felszíne adta kereteket az ember tölti ki, az emberben is meg kell hogy legyen az egység, ép úgy mint a földben; az összetartás, az együttes munkára való akarat, a törzsszolidaritások, személyeskedések félretétele s a legfontosabb, igazi összetartó erő, a fajszeretet és annak átvitele minden ténykedésünkbe, érvényesítése mindenütt, és minden pillanatban. Ha ez is meg lesz, ez az egység is, akkor Magyarország jövője felett senkinek sem kell kétségbe esnie,

A keresztény gondolat csak ennek a gondolatnak, a nemzetinek kiegészítője, egyet jelent vele, mert hiszen a fajmagyarság, az Urnak 1000-ik éve óta keresztény.

A zsidókérdés.

Sokan agresszivitást látnak a politikai pártok keresztény jelzőiben, pedig ez nagy tévedés. A zsidókérdés, amelyről azt hiszem okvetlen és teljes nyíltsággal kell ma nyilatkozni, nézetem szerint nem felekezeti, hanem nemzetiségi kérdés. Alapjában véve éppen úgy nemzetiségi kérdés, mint az oláh, szerb, vagy a tót nemzetiségi kérdések. Mindezekkel a nemzetiségekkel, az egyik fajtájával úgy, mint a másikkal, azért van ma bajunk, mert évszázadokon

keresztül tulságosan liberálisak voltunk. Liberálisak voltunk már bejövételünkkor, a honfoglaláskor, mert tartoztak hozzánk idegen származásu nemzetségek is, de liberális volt különösen a magyar királyok politikája, Szent Istvántól kezdve. Szent István végrendeletében hagyta fiára, hogy csak a sok nemzetiségű ország lehet boldog. Szent István ezt nem úgy értette, mint ahogy ma értenők, mert hiszen az ő idejében a nemzetiség foglalkozást is jelentett. Az ő állítása akkor helyes volt, mikor minden tót favágó, minden német iparos, minden oláh pásztor volt, a magyarság pedig földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozott. Szent István kijelentése azt az óhaját fedte, hogy az országban minden foglalkozás képviselve legyen. Ez a politika vezetett azután a privilégiumokhoz, amelyek az idegeneket még előnyben is részesítették a magyarokkal szemben, akiknek sokszor még az is megtagadtatott, hogy az idegenek privilégiumos városaiban megtelepedhessenek. Egész történelmünkön végig, állandóan vendégszerető házigazdái lettünk minden üldözötnök, mindenféle népeknek, amelyek tatárok, törökök, vagy oroszok elől menekültek. A török idők liberálizmusát, amely a szerbek és oláhok nagy tömegeit részben be engedte, részben behozta az országba, megszenvedjük most, amikor országunkat készülnek feldarabolni, megszenvedjük azért is, mert mi mindig liberálisabbak voltunk a nemzetiségekkel szemben, több jogot adtunk nekik, mint amennyi jogot a nemzetiségi kisebbségek részére ma a jogért és igazságért kardot rántott entente és nevezetesen Amerika is, amely e jogokat oly nyomatékosan hangsúlyozta, a békeszerződésekben kikötésnek kívánnak. Ezért maradt meg nálunk mindenkinek nyelve, vallása, nemzetisége, fejlődött szabadon kulturája és éppen így kellett, hogy a másik irányban, az Oroszországból és Romániából kiűzött Galicián át betóduló zsidósággal szemben való liberálizmusunkat is megszenvedjük. Ez a legutolsó évek bevándorlása, szintén nemzetiségi bevándorlás, számra nézve oly nagy, hogy teljesen megfelel annak, amit már nemzetiségi kisebbségnek lehet nevezni egy ország lakosságán belül, sőt mondhatjuk, igen jelentékeny kisebbséggé nőtt, amelyek súlyát tudásának foka és gazdasági gyakorlata emelte. Ezek rontottak meg minket, ezek nem tudtak nálunk hazát találni, mert ennek a nemzetiségnek odakint nem volt hazája és hazafias érzés, a lakott föld iránti szerepe náluk soha ki nem fejlődhetett. Ezért látok én a zsidókérdésben nemzetiségi kérdést, mert ez a zsidóság, ez a hirtelen, tömegesen, az utolsó évtizedekben keletről beözönlött zsidóság teszi a zsidóknak legnagyobb részét Magyarországon. Ezért nemzetiségi kérdés az, mert mint felekezeti kérdés addig sem nyilvánult, amíg ez a nemzetiségi beözönlés nem történt meg és ma

sem nyilvánul mint ilyen. Azt tartom és azt hiszem a magyarságnak széles rétegei velem együtt azt tartják, hogy azok a zsidók, akik velünk éreznek, akiknek családja régóta lakik e földön, akik elismerik azt, hogy ez a Magyarország csak a magyar nemzeti eszme és a magyar kereszténység erkölcsi felfogása alapjain állhat meg és ebben a keretben keresik itt nálunk boldogulásukat és ez ország felvirágoztatásában lelkiismeretesen közreműködni akarnak velünk, azokra a felvetett zsidókérdés nem vonatkozik. Azokat nem érheti részünkről agresszivitás. De csakis az ilyent, mert aki ezeket az elveket nem teszi feltétlenül magáévá, az nem lehet igaz magyar, az nem lehet őszinte honpolgára Magyarországnak. Csak a rosszindulat, vagy a rossz lelkiismeret találhat a keresztény valláserkölcshöz antiszemitizmust, csak idegesség az, ha az emberek ma a keresztény erkölcsiől félnek. A magyar zsidóságnak volna azonban elsősorban kötelessége, hogy azokkal az elemekkel szemben, akik bár ugyanazon hiten vannak mint ők, de akikkel szemben nemzetiségileg legnagyobb a különbség, sőt az ellentét a legerősebb, leghevesebb küzdelmet indítsák meg. A magyar zsidóságnak választania kell a között, hogy hitsorsosait támogatja-e vagy azt a nemzetet, amellyel e földön eddig jó egyetértésben együtt élt. A mi agresszivitásunk nem irányul a legcsekélyebb mértékben sem a magyar zsidóság ellen, azt eddigi velük való együttélésünk is igazolja, tisztán csak ő rajtuk áll, hogy abban a küzdelemben, amelyben a nemzetietlen, keleti zsidósággal szemben védekeznünk kell és amely küzdelemmel azokat ki kell közösíteniünk országunkból, ők velünk akarnak-e továbbra is tartani, velünk akarnak-e élni? Akik így és itt velünk élnek és harcolnak, azokat el fogadjuk fegyvertársaknak és azokkal együtt fogunk küzdeni a magyar hegemonia érdekében, amely az egyetlen célra vezető lehetősége sorsunk jobbra fordulásának.

Az erkölcsi erőforrások.

Annnyival inkább tesszük ezt, mert hiszen ebben a munkában minden velünk érző egyénre szükségünk van és mert ez a munka nehéz lesz. Ma hála Istennek ismét meg van a cselekvési szabadságunk, de ez a cselekvési szabadság igazán pusztán és magában maradt meg, minden egyéb nélkül és most már csak arra szolgálhat, hogy a legeslegelső fokról, amelyre lecsúsztunk, ismét felküzdjük magunkat. Erre a küzdelemre támogató anyagi erőforrásunk alig van. Az országot aprópénzre váltották a kommunisták, kirabolták a megszálló románok, úgy hogy anyagi erőforrásaink helyett, csak erkölcsi erőforrásainkra építhetünk, azokat kell erő-

sítenünk s hogy ezt megtehessük, ki kell küszöbölünk mindent, ami erkölcsünket megmértelyezhetné. A sajtó, az isola, a gazdasági és társadalmi élet és a nemzeti hadsereg azok a tényezők, ahol ezt az elvet elsősorban és kérlelhetetlenül keresztül kell vinnünk.

A sajtó.

A sajtót a kormány és a társadalom befolyásolhatja, purifikálhatja és tisztíthatja. A kormány feladata a sajtót egyrészt irányítani, másrészt mintegy megfékezni. Irányítani úgy, hogy országunk nagy érdekeinek, különösen a külfölddel szemben is megfelelő tendenciákat kövessen és hogy ne áldozza fel a sensáció keresésének az ország érdekeit, a magasabb célokat. Másrészt meg kell fékeznie azt a sajtót, amely a radikalizmus zászlóvivője volt s amely a radikalizmusnak népies formába és üres szólamokba öltöztetett hamis tanait csepegtette a hiszékeny emberekbe. A társadalom feladata pedig az, hogy ne legyen istápolója a destruktív sajtónak és állja meg azt, hogy bármily sensációs legyen az a destruktív ujság, ne vegye meg. További feladat az és ezt itt különösen szeretném hangsúlyozni, hogy a művelt társadalomnak ifjai keressék fel az ujságírói pályát. Nem szabad ezt a pályát lenézni, egy vezéreikket író ujságíró sokkal fontosabb pozíciót tölt be a nemzet közvéleményének irányítása szempontjából, mint a legtöbb parlamenti tag. Ha olyan ujságíróink lesznek, akiknek tollát tudásuk és műveltségük irányítja és fékezi, akkor vissza tudjuk állítani azt a régi, magas nivóju: az Irányi Dániel korabeli magyar sajtót, mert kevesen vannak már az olyan ujságírók minálunk, akik ebbe a kategóriába tartoznak. És állandóan nehezedik helyzetük, friss és komoly munkaerők kellenek melléjük. Ezért kérem az itt jelenlevő apákat és anyákat, hogy fiaik pályaválasztásánál ezt a nagy nemzeti szempontot is tartsák szem előtt.

Az iskola.

Az iskoláról sok újat sem nem kell, sem nem lehet mondanom. A legfontosabbnak ezen a téren, a nemzeti és keresztény irány mindenütt való erős érvényesítése mellett, a tanárok és tanítók kérdését tartom. A jövő nemzedék nevelőinél legfontosabb a megbízhatóságuk a nemzeti és keresztény szempontból. Biztosnak kell lennünk abban, hogy a tanerő becsületesen dolgozzék azon, hogy az iskola ismét magyarrá és kereszténnyé váljék. De hogy ez lehetővé legyen, ahhoz elsősorban segíteni kell a tanárok és tanítók súlyos anyagi helyzetén, hogy megszabaduljanak a mindennapi gondtól és lehetővé váljék mindenkire nézve, amit egy tanár sem nélkülözhet, a folytonos továbbképzés. Mert ha a tanár elparla-

giasodik, ami anyagi gondok között hamar bekövetkezik, azt a jövő nemzedék sanyli meg, a tanár pedig a saját továbbképzésében sokszor többet tanul, mint érett ember annál, amit a tanárképzőben tanult. De meg is kell a tanári és tanítói testületeinket erősen rostálni, mert sajnos itt nagyokat csalódtunk a megpróbáltatás idején és itt a rostálásnak alaposabban és kiméletlenebbül kell megtörténnie, mint bárhol másutt, mert ezen a testületen fog felépülni és függni a jövő Magyarország sorsa.

Gazdasági és társadalmi élet.

Gazdasági és társadalmi téren is és életünkben mindenütt eliminálni kell a destruktív irányzatot. Nem szabad engednünk azt, hogy azért, mert valaki valamely gazdasági szervezet, szakszervezet tagja lett, azzal egyszersmind politikai állásfoglalásra kötelezze magát. Az angol Trade Union 1 és fél millió szavazata döntött a politikának a gazdasági szervezetekből való kikapcsolása mellett. Magukat a gazdasági szervezeteket, a szakszervezeteket és egyéb ilyeneket veszélyeztetni is az, ha bevonatnak a politika forgatagába, ezeknek áldásos működését, tagjaiknak megélhetése, anyagi jóléte tekintetében nem szabad kitenni a politika veszélyének. Ugyanez áll a társadalmi egyesületekre nézve is.

Itt fel kell említenem azt is, hogy nagyobb gondot kell fordítanunk az ifjúság testi nevelésére. Eddig az ifjúságnak igen nagy része katonáskodott és akkor 3 évi erős testi gyakorlatban részesült. Most készülnek hadseregünk kereteit a békében szűkre szabni, de még ha ez nem is volna, pénzügyeink szűkre fogják azt szabni, ezért kell, hogy az iskolában és az iskola mellett alkalmat adjunk az ifjúságnak, testi erejének és ügyességének fejlesztésére, gyakorlására.

A nemzeti hadsereg

A nemzeti hadseregről, amely erkölcsi erőforrásainknak ma talán legfőbbike, de minden esetre legerősebb záloga, itt Szegeden alig kell sokat mondanom. Hiszen ez a hadsereg itt született meg, itt szerveződött annak a hadseregnek első magja és ez a mag, ma is gerince a nemzeti hadseregnek. De éppen oly gondot kell fordítanunk ma ennek a hadseregnek fentartására, mint amennyi lelkesedéssel megalkottuk azt. Különösen távol kell tartanunk tőle mindent, ami destruktív irányzatú, ami a hadsereget megbonthatná, ami lelkiületére, szellemére károsan hathatna, mert az ebben a hadseregben kelő szellem lesz a jövő Magyarország szelleme.

A béke.

Ismét vissza kell térjek egy pillanatra egy személyes momentumra, sajnos csak rövid időre jöhettem le Szegedre. Pesten, mint

méltoztatnak tudni, a békekonferencia előkészítésének munkálataival foglalkozunk most, amely munkálatokat néhány hónapon át vezettem és így ma, amikor a béke delegáció elnöke Pesten tartozkodik és az utolsó megbeszélések folynak, nem tudtam több időt szakítani, mint két napot arra, hogy ide lejöhessek. És mivel a béke delegáció legközelebb elindul és hetekig fog távolmaradni, nem tudom, hogy alkalmam lesz-e még a választások előtt, még egyszer Szegedre jöhetni.

Ha már a béke delegációról beszélek, beszélnem kell, ki akarok terjeszkedni magának a békének kérdésére is, amely ma az érdeklődésnek előterében áll. A békének sokan tulzolt pessimizmussal, sokan tulzolt optimizmussal tekintenek elébe. Én sem az egyik, sem a másik csoportnak véleményét nem osztom. Az én felfogásom pessimistikus a békét, de optimistikus a jövőt illetően. Azok a békék, amelyeket eddig megkötöttek, vagy jobban mondva diktáltak, a német, az osztrák és a bolgár béke, olyan egyformán súlyosak voltak, hogy ezeknél kedvezőbb békefeltételeket mi sem várhatunk, mert mindez, amint látszik, egyforma és bizonyos előítéletek alapján készült sablon szerint lesz megszabva. De végre azok a kisebb, nagyobb különbségek, amelyekről néha hírek jönnek, hol jobbak, hol rosszabbak, azok a kis különbségek, különösen ami a területi kérdéseket illeti, nem jönnek számba. Körülbelül mindegy, hogy akkor, amikor a békefeltételek az országnak háromötöd részét akarják az anyaországból kivágni, egy pár négyszög kilométerrel, 1—2 várossal többet, vagy kevesebbet vágnak-e ki. Hiszen mindnyájunknak egyforma fájdalmat fog okozni, egyforma érzéseket fog kelteni és egyforma következményekkel is fog járni, akár többet, akár kevesebbet szakít el országunkból a nyers erőszak, mert hiszen itten csak arról van szó.

Ha megpróbálnám magamból mintegy kiemelni magyarságomat és tisztán a semleges, rideg tudományos álláspontra helyezkedni, akkor is csak azt mondhatom, amit a magyarság érez, mert a tudomány is, a természeti, a történelmi és a földrajzi igazság, parancsolólag mutatja ennek az országnak egységét, mutatja azáltal, hogy 1000 év óta nem változtak meg határaink. Változtak rövid időre, úgy hogy ez oly földrajzi szükségszerűség, oly sokszor igazolt történelmi tapasztalat, hogy Magyarország ezer éves határai jóformán egy természeti törvénnyé váltak. Ezt a természeti törvényt meg kell hogy lássa minden józan előítélet nélküli ember, hiszen elég a térképre nézni és egy kissé elmélyedni Európa történetében.

De most nem erről van szó. Most legyőzöttek vagyunk és diktált békével kell számolnunk. Ez az a nyers tény, amellyel

akármennyire fellázad ellené nemcsak érzelmünk, de értelmünk is — férfiasan számolni kell. Amiben valamit talán elérhetünk, az a gazdasági tér, de ha el is érünk valamit, annyit nem fogunk elérni, amennyit gazdaságilag a bolsevizmus és a román megszállás által veszítettünk s amit több mint szövetségeseink bármelyikének vesztesége. A béke, amely előttünk áll, feltétlen nagyon rossz lesz.

Én azt az egész munkát, amelyet mi hónapok óta végeztünk és amelyben összehordtuk érveinket és csoportosítottuk azokat, nem azzal a hittel végeztem, hogy ezáltal nagyot fogunk változtatni magukon a békefeltételeken, mert hiszen a mi békénk, az az egész szerkezetnek, amelyhez a népszövetség, a különböző entent szövetségesek közti megállapodások és a különböző legyőzöttekkel kötött békék tartoznak, csak egyik köve s kiegészítő része, amelyen esetleg ejtett nagyobb változtatások visszaható erővel birnának az összes többi, már megkötött megállapodásokra és keresztülhuznák mindazt a munkát, amit a Párisban dolgozó urak, több mint egy év alatt létrehoztak. Mi már csak ebből az okból sem számíthatunk arra, hogy kedvünkért változtatásokat eszközöljenek. Én a mi munkánkat mindig úgy fogtam fel, ezzel a tudattal dolgoztam, hogy végre egyszer lefektetjük teljes egészében, leghitelesebb formában Magyarország igazságát egyrészt a békekonferencia asztalára, de másrészt s ez a fő, a világ közvéleménye elé. Ez a közvélemény félre volt vezetve. Ellenségeink propagandája, amely, minthogy sohasem állottunk e háboru alatt pedig nem is állhattunk szembe velük, hogy megcáfoljuk, mind szabadabbul és szemérmetlenebbül halmozta fel bizonyíték nélküli állításait ellenünk, sokszor ügyes, de mondhatom mindenkor könnyen cáfolható beállításokkal. A külföld sajnos nem vette azt a fáradságot, hogy az okadatolásokat tudományos vizsgálat tárgyává tette volna és így, s mert mi magunk sohasem törődtünk propagandával és mert Ausztria is elvágta előlünk a megnyilvánulás lehetőségét, sohasem volt alkalmunk ezeket megcáfolni. Így alakult ki az a közvélemény, amelynek óriási ereje adja meg a lehetőséget arra, hogy a legnagyobb igazságtalanságok nyugodtan elkövethetessenek rajtunk. Most ily szomorú körülmények között ébredtünk annak tudatára, hogy milyen nagy ez az erő, az egyszer egy irányba beállított külföldi közvélemény ereje. Ezt kell nekünk megtörni és megváltoztatni és ez nem megy gyorsan, de igazságunk tudatában az a meggyőződés, hogy annál biztosabban. Látjuk azt azokon, akik az entente részéről hivatalos és nem hivatalos kiküldetéseken hazánkban megfordultak a fegyverszünet óta. Ezek rájöttek hamarosan arra, hogy Magyarországon hol van,

mely népnél van a szellemi és a gazdasági erő, melyik nép az itt, amely a nyugateurópai népek kulturájához legközelebb áll. Rájöttek arra is, hogy az egész gazdasági gravitáció súlypontja hol van, azaz arra, hogy ez országnak összes népei az Alföld és annak városai felé vonzódnak, innen nyerik testi és szellemi táplálékukat, ide vezetnek utjaik, ide köti őket egész életük és hogy ezen az életfolyamaton változtatni éppen úgy nem lehet, mint ahogy nem lehet megfordítani, visszafelé folytatni az Alföld felé folyó összes magyar folyókat. Csakhogy ez még csak egy kis része feladatunknak, még sok munkába fog kerülni, hogy nemcsak az ittjárók, hanem az egész külföldi közvélemény megismerje igazságunkat; de meg kell teremtenünk ezt a közvéleményt, mert arra a jövőben van szükségünk éppen úgy, mint ahogy szükségünk volt arra ellenfeleinknek, akiknek sikerült is maguk mellett közvéleményt teremteni és azt a legmesszebbmenőleg ellenünk kihasználni. Vannak egyes jelek, melyek arra mutatnak, hogy dacára annak, hogy még alig tudunk a külfölddel közlekedni, dacára annak, hogy eddig tudtommal csak két magyar ember juthatott ellenséges külföldre, Angolországba, mégis már vannak jelek, amelyek arra mutatnak, hogy a külföld kezd észrevenni, hogy rajtunk minő igazságtalanságot követnek el. Egyik legnagyobb ellenségünk Scotus Viator, aki óriási propagandát fejtett ki komoly tudományos formában is ellenünk, lapjában, ha nem is magyar-barát már, de mégis elítélőleg nyilatkozik az oláhoknak ellenünk viselt dolgairól. És így lassankint fel fognak odakünn ébredni mindenütt.

Magyarország sorsa nem Neuillyben fog eldőlni. Magyarország sorsa lényegében igazán csak egytől, a magyar nép erejétől függ. Neuillyre azért van szükségünk, hogy ottan a világot meggyőzzük arról, hogy ez a magyar erő nem mások elnyomásáért, hanem az igazságért küzd. Nekünk szükségünk van erre a világközvéleményre, szükségünk van arra, hogy kedvező világközvélemény kísérje új honszerző munkánkat, de valóban segíteni, csak magunk segíthetünk magunkon. Támogatónk, szövetségesünk, barátunk csak akkor lesz, ha szövetségünk előnyt is biztosíthat, ha bennünk is látják az erőt.

Az államforma.

Arrol, hogy mi magunk hogy fogunk berendezkedni, arról sem a békekonferencia fog igazában dönteni, jelesül az államforma kérdése teljesen a mi belügyünk. De azt már a külföld is tudja, hogy a magyarság egészében és tulnyomó, majdnem kivétel nélküli többségében a királyság államformáját kívánja visszaállítani azaz helyesen mondvá, fentartani.

Szeged, mint gazdasági és kulturális központ.

A békével kapcsolatosan egy kérdésre különösen is szeretnék még kiterjeszkedni, mert az Szegedet legközelebből érdekli. Ez a Bánát és Bácska kérdése. Országosan is óriási fontosságu, hiszen legnagyobb iparunk a malom ipar, amelyben Budapest a vezető város Európában és a második legnagyobb malomipari gócpont a világon, a bánáti búzától függ. De országos fontossága mellett, különös fontossága van a Bánát és Bácska megtartásának Szeged szempontjából. Szeged kereskedelmi szálai mélyen benyulnak erre a két területre jóformán az egész Bánátot és Bácskát behálozza. Ennek az egész vidéknek tulajdonképen Szeged a fővárosa, itt futnak össze legfőbb utjai és fővárosa Szeged ennek a vidéknek, dacára annak, hogy az eddigi magyar kormányok nem fordítottak oly gondot Szegedre, mint kellett volna és nem adták meg Szegednek azokat az intézményeket, amelyek Szegedet megillették volna. Itt két feladat áll tehát előttünk, az egyik, amelyért a békekonferencián fogunk minden erővel küzdeni, a Bánátnak és Bácskának megtartása, a másik feladat az, hogy Szeged végre megkapja azokat az intézményeket, úgy a gazdasági, mint kulturális téren, amelyek őt megilletik.

Nézetem szerint Szegedre mindenképen nagy jövő vár, mert a fejlődés iránya a külföldön is az és nálunk is az kell hogy legyen, hogy egyes vidékek, amelyeknek gazdasági jellege azonos, amelyeknek gazdasági természetényei egyfélék, egy egészbe kapcsolóssanak, amely egységen belül azután az illető különleges irányu gazdasági termelésre minden szükséges előfeltételt meg kell teremteni, minden munkát arra kell koncentrálni, hogy abban, amiben az illető vidék legjobban, legalkalmasabban tud termelni, azt állítsa elő nagy tömegekben és a világpiacra dobhatóan. Ez a gazdasági fejlődés természetes iránya, amelyet legerősebben Franciaországban látunk már praktikusán érvényesülni; ott ahol Páris körülbelül ugyanazt az erősen centralizáló szerepet játszotta, mint nálunk Budapest és amely szerepet okvetlenül meg kell szüntetni. Nemcsak azért mert erkölcsi bajainknak, erkölcsi összeomlásunknak egyik főoka is a fővárosnak tulon túl való megnövekedése volt, hanem egyéb gazdasági okokból is. Mennyivel könnyebb lett volna küzdelmünk a megtévelyedett Budapesttel, ha Budapest kisebb és Szeged nagyobb lett volna, mint amilyen, és ha nem követtük volna el állandóan azt a hibát, hogy mindig csak a fővárost istápoltuk, csak a fővárost növeltük, minden intézményt csak ott helyeztünk el. A franciák hamarosan rájöttek a párisi centralizmussal elkövetett hibákra és igyekeznek azt orvosolni. A 118 francia kereskedelmi kamara területeit igyekeznek 13

vagy 14 nagyobb területcsoportba összefoglalni, egy-egy nagyobb vidéki gócpont körül, ezek a vidéki gócpontok azután még jobban meg fognak erősödni, azokban fogják elhelyezni mindazokat az intézményeket, amelyek annak a több megyére kiterjedő területnek gazdasági és kulturális téren igényei. Így képzelem én azt Magyarországon is, így kellene Szegedet, amely természetszerű központja a délvidéknek, ahova annak utjai összefutnak és amely az egész délvidékkel minden napos kereskedelmi kapcsolatban van, az egész délvidék fővárosává tenni és idehelyezni mindazon intézményeket, amelyek ezen különös típusú vidék felvirágoztatására szükségesek.

Az egyetem.

Ilyen példának okáért elsősorban az egyetem intézménye. A szegedi egyetemnek különös jelleget is kellene adni, azt a jelleget, amely az Alföldnek, a délvidéknek, a mezőgazdasági termelésnek és a Balkán felé vezető utak kereskedelmének megfelelő, szóval egy közgazdasági jellegű, erősen a mezőgazdasági tudományokra felépített egyetemet, amely egyben azokat is nevelhetné, akik dél felé, a Balkán felé kellene, hogy gazdasági vagy kulturális munkát végezzenek. Az egyetemmel egy régi, nagyon jogos kívánsága teljesülne Szegednek és ma ez a megvalósításhoz közelebb áll, mint talán valaha, mert a kolozsvári egyetem hazátlanná válván, azt legalább ideiglenesen Szegedre lehetne hozni. Erről már folytattunk az illetékes körökkel megbeszéléseket, amelyek a legjobb reményekre adnak okot. Ha pedig egyszer csak ideiglenesen is ide hozunk egy egyetemet, akkor az legalább részben okvetlen itt marad.

A vízügyi kérdések.

Egy másik momentum, melynek kapcsán Szegedre szerep vár, a vízügyi kérdések. Szeged a Maros és Tisza összefolyásánál Magyarország vízgazdaságának egyik legfontosabb pontja. A magyar vízgazdaság, a magyar vízrendszer oly egységes, hogy azt józan ésszel, még akkor sem lehet megbontani, ha szétdarabolnák az országot, mert az összes Magyarországon lakó népekre, emberekre, a legnagyobb veszélyt jelentené, ha ez a vízrendszer nem lenne egységesen kezelve, a legnagyobb veszélyt jelentené egyrészt, másrészt a jövő fejlődés minden lehetőségének útját vágná a hajózás, az öntözés, a csatornázás és a vizerő energiájának kihasználása körül. Ezeket a kérdéseket nyomatékkal fogjuk képviselni a békekonferencián is és amikor e tekintetben legjobb reményekkel vagyok eltelve, — mert hiszen a legszomorubb következményekkel járó rövidlátás volna a vízrendszer feldarabolása, — ugyanakkor tudom, hogy Szegednek igen fontos szerepe lesz ezen vízrendszer

kezelésében, mert hiszen úgy mint a dunai vízrendszernek Budapest, úgy a tiszainak Szeged a sulypontja. A két első feladat, ami itt a kormányra várna, a szegedi kikötő kiépítése, illetve déli kikötő építése és Szeged székhellyel egy tiszai révkapitányság létesítése volna,

Földbirtokreform.

Egyáltalában a ma problémái közül a legfontosabb az, hogy összes energiánkat, a földünkben és népünkben rejlő összes erőket legintenzívebben felhasználjuk. Ugy kell az erőnket csoportosítani, hogy a legnagyobb erő kifejtésre legyenek képesek, mert ezt teszi máma a vesztes háború után és itt úgy értem ezt, hogy tulajdonképpen egész Európa vesztes ebben a háborúban, így teszi mond minden állam. Ebből a szempontból nézem én azt a kérdést is, amely sokak által sajnos, inkább választási jelszóként használtatik fel és ez a földreform. Amikor Szegeden működtem és innen egy alkalommal Belgrádba mentem tárgyalni, az ottani földreform miniszterrel volt alkalmam egy hosszú estét eltölteni. Ez az ur ismeretes rendkívül messzemenő radikális felfogásáról és azért érdekes, hogy éppen ő fejtette ki előttem azt, hogy a nagyvárosok közelében legalább is meg kell hagyni bizonyos 2—3000 holdas nagybirtokokat, mert a nagyvárosok ellátása különben kockára volna téve, csak hogy ha meghagyatnak az ilyen birtokok, természetesen ki kell kötni, hogy a birtokokosok intenzív fognak gazdálkodni. Különösen ki lehet kötni bizonyos gazdasági ágak művelését, tejgazdaság beállítását, szeszgyár létesítését, nagyobb szabású konyhakert fentartását stb. Ugyanez áll azonban nemcsak a nagyvárosok közelében lévő birtokokra, hanem bizonyos más birtokokra is, amelyeken akár állatokban, akár növénymagvakban nevezetes fajtenyészetek vannak. Az ilyen méretű birtokok volnának azonkívül az egyedüliek, amelyek kibírnák a szükséges gazdasági kísérleteket, mert ezekre a kisebb birtokokon nem jut sem föld, sem forgó tőke. Tehát nemcsak lehet, de kell kivételeket tenni. Ilyen birtokok meghagyásához azonban természetesen nemcsak jogokat, hanem köteleességeket is kell majd kapcsolni, bizonyos termelési kényszert, amely biztosítja azt, hogy amit elvárunk ezektől a nagyobb birtoktól, azt azok teljesíteni is fogják. Az én nézetem szerint a földbirtokreform nemcsak szociális, hanem nagyon fontos gazdasági kérdés, amelyet ebből a gazdasági szempontból kell megoldani, mert elsősorban az fogja veszélyeztetni az egyéneknek és pedig az összes állampolgároknak jólétét, ha a közjólét, az ország gazdasági mérlege, az ország termelése csökken. Természeteszerű, hogy az ilyen gazdasági szükségletet képező birtokoknál nagyobb birtokokat nem lehet fentartani, sőt az ilyen méretűeket sem ott, hol azokra

határozott szükség nincs. A hitbizományokat meg kell szüntetni, de nézetem szerint csak a nagy, a latifundiumos hitbizományokat; a létminimumot biztosító hitbizományok kérdése egészen más kérdés, azoknak a száma lehetőleg nagy kellene, hogy legyen, mert az biztosítaná a családok fennmaradását.

Ipari és kereskedelmi reformok.

Az ipar és kereskedelem terén jelentékeny reformokra lesz szükség, különösen abból a szempontból, hogy kereskedelmi fel fogásunk és erkölcsünk ezen a téren úgy, mint más tereken is, meg lettek rontva. A tőzsdereform, a pénz- és áruforgalom szabályozása nagyon komoly feladatai lesznek az új parlamentnek és ezeket minél gyorsabban kell keresztülvinnünk, hogy az új honalapítást már ezeken az alapokon építhessük fel. Meg kell szüntetni az áruúzsorát, szabályozni kell a közvetítő kereskedelmet és orvosolni, nemcsak a régi medrekbe visszavezetni, de egyáltalában gyökeresen megreformálni és megtisztítani a kereskedelmet mind azoktól a kinövésektől, amelyeket a háboru és a háborus szokások létrehoztak.

Idetartozik a könnyen szerzett háborus jövedelmeknek súlyos megadóztatása, ezeknek tekintetében kérlelhetetlenül kell eljárni, viszont a háboru következményeképpen szükséges általános vagyonleadást, amely azokra is kiterjed, akiknek háborus nyereségben nem volt részük, azt kellő mérséklettel kell kezelni és e téren nem vagyok barátja annak és úgy tudom az illetékes pénzügyi körök sem, hogy egyszeri vagyonleadással oldassék meg ez a kérdés, hanem helyesebbnek tartom, ha felosztott, állandó, természetes progressiv adók formájában történik ez.

Szociális feladatok.

Szociális téren is óriási feladatok várnak reánk, olyanok, amelyeket rég meg kellett volna oldani, de amelyek most, a bolsevizmus és a megszállás pusztításai után pénztelenségünkben még sokkal súlyosabbakká lettek és nagyon sok gondot fognak okozni az illetékes tényezőknek. Ezekben a kérdésekben azonban az államot nem szabad magára hagyni, itt a társadalomnak kell legnagyobb erővel közreműködnie, így mindjárt abban a kérdésben, amellyel felelős helyen magam kellett, hogy egy és fél éven át foglalkozzam és ez a rokkantak, hadiözvegyek és hadiárvaik kérdése. Ezen a téren törvényekkel és rendeletekkel és az ezek nyomán kelő sablonos bürokratikus elintézással kevésre fogunk menni. Én ezen a téren az állam által támogatott, társadalmi munkának és az egyéni elbánásnak híve vagyok. Amikor a Hadi-gondozó Hivatalt vezettem, kb. 3000 rokkant és hadiözvegy ese-

tével egy vagyonrendezési tömegkísérletet, olyanformán, hogy minden egyes esetet magában, előítélet és előre való sablonos tervezés nélkül, csakis a józan ész alapján próbáltunk megoldani. Az eredmény az volt, hogy a megoldások jelentékenyen olcsóbbak, ennek dacára az illetőkre nézve kedvezőbbek voltak; de a tapasztalat az volt, hogy sablonosan megoldani a dolgokat lehetetlen, mert alig vannak egyforma esetek. De ha ez így van, akkor a társadalomnak minden egyes tagja kell, hogy tehetsége szerint segítsen ebben a munkában, olyanformán, hogy a népirodák mellett működjenek nagy társadalmi szervezetek, egy patronázs szerű rendszer szerint.

Hasonlóan fontos kérdések, amelyek már régen megoldásra várnak, az anya és csecsemő védelem és a tuberkulózis kérdése, amely utóbbi most, a háboru után kétszeresen égető, mert óriási az a pusztítás, amit a háboru tett és amit következményei még okozni fognak.

Végre meg kellene oldanunk az orvos kérdést is, amely ezen többi kérdések megoldásának a legfontosabbik része. A járás és körorvosok helyzetén javítani kell, mert ma már ott vagyunk, hogy az orvosi pályára menők száma kezd megcsappanni, mivel az állami orvosi alkalmazások, jelesen a vidékiek, nem nyújtanak megfelelő megélhetési lehetőségeket.

Meg kell oldanunk a kórházkérdést. Sajnos a háboru alatt itt is rövidebbet húztuk Ausztriával szemben, mert amikor a hadvezetőség a különböző táborikórházakat, barakk kórházakat építtette, az osztrák kormány némi hozzájárulásával, Ausztriában ezeket az intézményeket erősebb kivitelben, betonnal és téglával építtették meg, úgy hogy ezek az osztrák barakkok 40 évig is kitartanak. Az osztrák hozzájárulás csekélyebb volt, mint amennyit a valódi különbség a deszkabarakk és a tégl építmény között kitesz, itt tehát a hadvezetőség mindenesetre az osztrákok javát szolgálta, azonban azt nem tudtuk soha megtudni, hogy mennyivel és hogy ezek az összegek hogyan számoltattak le, a tény azonban az, hogy Magyarországon deszka barakkokat építettek és ezeket, mikor én állottam a Hadigondozó Hivatal élén, tehát a háboru 4. évében, máris alig tudtuk fentartani. A mi kórházügyünket ismét csak magunknak fog kelleni megoldani. Szegeden ez különösen fontos kérdés, mert hiszen a szegedi kórházak meglehetősen rossz állapotban vannak. A legszerencsésebb volna és erre talán most nyílik remény, hogy a egyetemmel kapcsolatosan oldassék meg ez a kérdés.

Egyetértés és összetartás.

Rengeteg nagy feladatok várnak reánk és várnak a kormányra és képviselőházra egyaránt. Még a világtörténelemben is

kevés hasonló nehéz helyzetet találunk, amelyben egy mindenéből kifosztott népnek fenn kell tartania megmaradt csekély tulajdonát, fenn kell tartania különösen azt, amelynek fenntartása jelentékeny teherrel és munkával jár, a szellemi tulajdonát, e mellett vissza kell szereznie gazdasági erejét és versenyképességét, versenyre kell szállnia a szomszédokkal és versenyre egyáltalában a világpiacon és meg kell kezdenie a munkát régi erejének és hatalmának visszaszerzésére. Hogyha ezekről az így eszmeként odavetett feladatokról visszatekintek azokra a veszteségi számsorokra, amelyekben most összegezzük a bolsevizmus és a román megszállás pusztításait, valóban azt kell mondanom, hogy a szó legszorosabb értelmében emberfeletti feladatok előtt állunk. Ezeket a feladatokat nem fogjuk másképp megoldhatni, mint akkor, hogyha összetartunk, összetartunk a keresztény és nemzeti gondolatban. De ezt nem szabad itten csak frázisként, szólamként érteni, vagy jelszóként felfogni, itt valóban arra van szükség, hogy minden magyar, minden magyart valóban támogasson, egyiknek munkája a másikat kiegészítse és ne akadályozza, és minden keresztény, minden keresztény iránt viseltessék valóban keresztényi szeretettel és a munka nagyságához mért elnézéssel bírálja tetteit. Ne keressük a kivételt és gáncsolni valót, mert csak nagyon sok botlás árán fogunk célhoz jutni.

Mi magyarok megszoktuk azt, hogy nagy pillanatokban megragad a közös lelkesedés és akkor tudunk együtt menni és akkor legyőzhetetlen és félelmetes erejű a magyar, de nekünk meg kell szokni most azt, ami azt hiszem még nehezebb akkor, amikor nem vagyunk a lelkesedés lelkiállapotában, mikor a minden napi munkánkat végezzük, amikor a mostani idők ezer nélkülözése és baja közt rendesen nem nagyon kellemes gondolatok támadnak bennünk felebarátainkról, meg kell tanulnunk azokban a pillanatokban, jobban mondva hetekben, hónapokban, években folytonosan kitartani az egyetértésben. Csak akkor nevezhetem a nemzeti érzés felébredését valóban erősnek és nagynak, csak akkor nevezhetem a keresztény erkölcs visszaállításának szándékát valóban erős akaratnak, ha ez az akarat, nemcsak a lelkesedés pillanataiban, de állandóan, minden legkisebb embernek minden legkisebb tettének is nyilvánulni fog, mert a világtörténelmet csak a történelmi könyvekben irányítják kizárólag nagy események. Azok a nagy események, amelyekről ott olvasunk, rendesen csak eredmények, hosszas fejlődésnek eredményei, amelyek hirtelen kipattanhatnak, de csak akkor ha kellőleg elő voltak készítve. Így volt ez a magyarországi bolsevizmussal is. A bolsevizmus nem azért tört ki, mert Károlyi Mihály átjátszotta a hatalmat, az az utolsó külső

forma volt. A bolsevizmus azért tört ki, mert a hamis liberálizmussal engedték magunkat évtizedeken át megtéveszteni, mert engedték, hogy tudományunkat a radikálizmus profeszorai megmételtyezzék és mert engedték, hogy a radikálizmus professorai népszerűsítsék a tudományt, megtörtént azért, mert a újságírásban a komoly elemek mindjebban háttérbe szorultak és a magyar újságokat lassanként, már csak egy magyarhoz hasonló, de idegenesebb kifejezésekkel idegenes mondatfűzéssel és főleg idegen gondolatokkal átalakított nyelven írták, nem magyarok, szóval megtörtént azért, mert évtizedekig ásták alá az élet minden terein azt, ami nemzeti és aláásták a keresztény erkölcsöket. A világtörténelemben mindenütt a mindennapi életnek ezer apró eseménye, a népeket alkotó emberek, az emberek minden egyesének felfogása, annak lassu átalakulása játszottak jelentős szerepet a nagy pillanatok előkészítésében. Nekünk, ha Magyarországot újra talpra akarjuk állítani, nagy pillanatok kell előkészítenünk. Ehhez az kell, hogy a kis pillanatokban, a mindennapi életben következetesek legyünk úgy a hazafiasságban, mint a keresztény erkölcsben. Ha kitartók és következetesek tudunk maradni, amit remélek, akkor egy erős egészséges jövő Magyarországot látok és ebben az erős Magyarországon egy szépen felvirágzó Szegedet, mint a délvidék fővárosát.

Rak. 60, 61 65

A 48553